

نظریه اعتباریات علامه طباطبایی گذر از فلسفه غربی و اسلامی بود

عضو هیئت علمی پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی گفت: علامه طباطبایی معرفت‌شناسی موجود را آسیب‌شناسی کرد

...

عضو هیئت علمی پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی گفت: علامه طباطبایی معرفت‌شناسی موجود را آسیب‌شناسی کرد و همین آسیب‌شناسی دامان فلاسفه اسلامی را گرفت یعنی نه تنها معرفت‌شناسی غربی دچار اشکال است بلکه معرفت‌شناسی فلاسفه اسلامی هم که فقط مشغول حقیقت بودند اشکال دارد؛ لذا فرمود ما با ساحاتی از ادراکات روبرو هستیم که در برخی موارد بر ادراکات حقیقی ما غلبه دارد و فلسفه باید در اینجا هم بیان‌دیشد.

قائم‌ی نیابه گزارش اینکنا، حجت الاسلام والمسلمین علیرضا قائمی‌نیا؛ عضو هیئت علمی پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۲۷ آبان ماه در نشست علمی «رباطیک و اعتباریات» که از سوی مجمع عالی حکمت اسلامی برگزار شد با بیان اینکه رباتیک از حوزه‌های بسیار مهم در تقاطع برخی دانش‌ها و فناوری‌ها مانند هوش مصنوعی و علوم شناختی و... است، گفت: برخی گفته‌اند مهمترین تجلی هوش مصنوعی رباتیک است. البته سابقه رباتیک محدود به قرن بیستم نیست و به دوره یونان باستان برمی‌گردد؛ در کتاب خدایان و ربات‌ها به ظهور ربات‌ها در اساطیر یونانی اشاره شده است ولی رباتیک در قرن بیستم ظهور خاصی پیدا کرده است.

وی افزود: وقتی برخی غربیان و حتی دوستان ما تاریخچه هوش مصنوعی را می‌نویسند به داوینچی و... برمی‌گردانند ولی باید توجه کرد که ظهور هوش مصنوعی متفاوت از ایجاد دستگاهی است که یک کار هوشمندانه انجام دهد؛ طراحی دستگاهی که فکر می‌کند و می‌اندیشد به فلاسفه دوره مدرن برمی‌گردد و از زمان دکارت به این طرف تئوری پرداز شده است؛ رباتیک در قرن بیستم از توابع هوش مصنوعی است.

قائم‌ی نیابه بیان اینکه رباتیک پدیده بسیار گسترده‌ای است، گفت: الان چت‌جی‌پی تی ربات است؛ ربات‌ها چند دسته هستند، برخی کارهای زبانی و برخی رفتاری مانند ربات‌های انسان‌نما و برخی کارهای معرفتی انجام می‌دهند و برخی ربات‌ها هم چند بعدی هستند یعنی کارهای متفاوت مانند درمان و پزشکی و... را انجام می‌دهند. ریوفیلوسوفی هم به موضوع فلسفه ربات‌ها می‌پردازد.

وی با بیان اینکه مسئله هوش در ربات از موضوعات مهم است، گفت: در این عرصه پرسش‌هایی از این دست وجود دارد که آیا ربات‌ها هوش دارند؟ می‌توانند فکر و ادراک و آگاهی داشته باشند؟ ماهیت ادراک او چیست؟ در فلسفه سنتی ما معنای متعالی و هویت مجرد به ادراک می‌دهیم ولی در بحث ما ادراک به حضور اطلاعات و پردازش آن تنزل پیدا می‌کند. ادراک به حوزه گسترده‌تری کشیده می‌شود که ما به آن ادراک شناختی می‌گوییم.

این استاد دانشگاه با اشاره به اخلاق رباتیک، اظهار کرد: یکی از حوزه‌های دیگر مهم تعامل انسان‌ها با ربات‌ها است؛ همچنین در فلسفه رباتیک نگرش‌های متفاوتی نسبت به ربات‌ها وجود دارد که با آینده پژوهی رباتیک هم مرتبط می‌شود. ربات در الهیات مسیحی

وی ادامه داد: بخشی از الهیات جدید مسیحی معتقد است که ربات‌ها از صورت انسانی دادن به هوش ایجاد می‌شود؛ طبق کتاب مقدس خداوند انسان را بر صورت خود آفریده است که می‌تواند تفسیرهای مختلفی داشته باشد؛ در عرفان اسلامی هم به تجلی انسان نسبت به خدا اشاره شده است.

قائم‌ی نیابه افزود: این‌ها می‌گویند خداوند انسان را بر صورت خود آفرید و انسان هم ربات را بر صورت هوش خود آفرید یا به تعبیر دیگر همانطور که انسان از تجلیات خداست هوش مصنوعی هم تجلی هوش انسانی است لذا ربات‌ها مستقل نیستند.

این پژوهشگر فلسفه بیان کرد: یکی از مباحث مهم بحث استقلال ربات‌ها و هویت استقلالی آنان است؛ دیدگاه دیگر این است که ربات‌ها خادم انسان هستند و برای خدمت به او تولید شده و در این راستا هم در آینده باقی خواهند ماند. برخی هم گفته‌اند انسان چون محدودیت بدنی و شناختی و فکری دارد این ربات‌ها می‌توانند این ضعف‌ها را جبران کنند. دیدگاه سوم این است که انسان، خادم آن‌ها خواهند شد و این ابزار انسان را به تسخیر و خدمت خود در خواهند آورد. دیدگاه چهارم معتقد است که ربات‌ها در آینده دشمنان انسان‌ها خواهند بود و به مرحله IRM ؛ ای از ادراک می‌رسند که خواهند فهمید انسان آن‌ها را خلق کرده

است تا به بردگی بکشاند لذا انسان را خواهند کشت.

قائمی نیا با بیان اینکه یکسری فیلم های تخیلی هم بر این مبنا ساخته شده است، تصریح کرد: مهمترین مبنای هوش مصنوعی یادگیری عمیق است و آنچه مایه نگرانی است این است که چون ما نمی دانیم در این یادگیری عمیق چه رخ می دهد تبعات آن را نمی توانیم پیش بینی و کنترل کنیم.

وی ادامه داد: دیدگاه دیگر هم بر این باور است که همکاری و تعامل میان انسان و ربات در طول تاریخ وجود دارد و وجود خواهد داشت و ربات به انسان و انسان به ربات نیاز دارد؛ این عقیده به بیشتر اندیشمندان معاصر تعلق دارد. این ها بر این باورند که انسان به این نتیجه رسیده است که نمی تواند ربات ها را کاملا حذف کند و از سوی دیگر ربات ها هم می دانند نمی توانند انسان را به خدمت بگیرند لذا همزیستی مسالمت آمیز دارند. نظریه اعتباریات گذر از فلسفه غربی و اسلامی بود

عضو هیئت علمی پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی با اشاره به بحث اعتباریات که مهمترین نوآوری علامه طباطبایی است، تصریح کرد: این نوآوری بعد از ایشان چندان مورد توجه قرار نگرفته است؛ خود علامه هم وقتی در قید حیات بودند به برخی پرسش ها پاسخ دادند ولی برخی را ساکت گذاشتند زیرا بر این باور بودند که بحث اعتباریات نوعی گذر از فلسفه اسلامی و گشایشی جدید در این فلسفه است.

وی بیان کرد: علامه، اعتباریات را در سیاق نقد تجربه گرایی غربی و مارکسیستی مطرح کرد زیرا آن ها می گفتند ادراکات حقیقی است و از بیرون می آید. هیوم می گفت ذهن وقتی با خارج روبرو می شود ذهنیاتی برای او ایجاد می شود؛ علامه گفت ما به معرفت شناسی دیگری نیاز داریم یعنی ادراکاتی داریم که از مواجهه با خارج ایجاد نمی شود بلکه از اینکه حق چیزی را به چیزی بدهیم پیدا می شود یعنی اعتباریات است.

وی افزود: ایشان معرفت شناسی موجود را آسیب شناسی کرد و همین آسیب شناسی دامان فلاسفه اسلامی را می گرفت زیرا به این مقوله توجه نکرده بودند یعنی نه تنها معرفت شناسی غربیان دچار اشکال است بلکه معرفت شناسی فلاسفه اسلامی هم که فقط مشغول حقیقت بودند اشکال دارد؛ لذا فرمود ما با ساحاتی از ادراکات روبرو هستیم که در برخی موارد بر ادراکات حقیقی ما غلبه دارد و فلسفه باید در اینجا هم بیاندهد.

قائمی نیا با بیان اینکه این نظریه غلبه بر یکسری مسائل انتزاعی و ذهنی در فلسفه بود، گفت: مرحوم علامه قصد داشت تا فلسفه را از انتزاعی بودن و از گیر کردن در آسمان هفتم پایین بیاورد و درگیر مباحثی کند که در حوزه های مختلف اجتماعی و تاریخی و بدنه جامعه وجود دارد و فلسفه را به رفع نیازهای روز جامعه معطوف کند. البته بحث اعتباریات علامه یک فرایند تکمیلی دارد و حتی ادراکات حقیقی را تابع ادراکات اعتباری می داند.

استاد دانشگاه با اشاره به تعامل انسان و ربات بر مبنای نظریه اعتباریات، افزود: اعتباریات درست است که اعتبار ذهنی هستند ولی در نهایت به صورت طرح واره عمل می کنند؛ ما یکسری چارچوب ذهنی داریم که به تفکر ما ساختار می دهد و زبان و شناس های شناختی برای اولین بار درباره این طرح واره ها بحث کردند مثلا من می گویم به بنده کاغذ بدهید و شما متوجه می شوید که باید به اتاق کناری رفته و از دفترچه کاغذی را جدا کرده و به بنده بدهید؛ این واژه هایی که من گفتم فقط واژه نیست بلکه یک نسخه رفتاری است؛ ربات ها این برداشت را ندارند مگر آن که این نسخه رفتاری برای او تعریف شود در این صورت او هم به اتاق کناری می رود و کاغذ می آورد. رابطه ربات و فلسفه

قائمی نیا اضافه کرد: مفاهیمی که در ذهن داریم با طرح واره و نسخه همراه است که علوم شناختی تلاش می کند تا این نسخه ها را کشف کند و پیشرفت اصلی رباتیک و هوش مصنوعی از اینجا شروع شد یعنی ربات ها برای این که کاری انجام دهند باید یکسری نسخه هایی در اختیار داشته باشند. مثلا به چت جی پی تی بگویم فلان مسئله ریاضی را برای ما حل کن، او الگوریتمی دارد یعنی ابتدا نوع مسئله را که هندسی یا حسابی و ... است تشخیص می دهد سپس آن را محدود می کند و با تکرار این محدودیت ها به حل آن می پردازد. اعتباریات صرفا ذهنی نیستند

وی تصریح کرد: اعتباریات حد طرح واره ای دارند؛ ما چیزی را ملک خودمان اعتبار می کنیم و متناسب با آن نسخ رفتاری و چارچوب ذهنی پیدا می کنیم و اینکه چگونه تعامل کرده و دیگران با آن تعامل داشته باشند بنابراین مهمترین طرح واره های سبک زندگی ما را اعتباریات تشخیص می دهند. قدم دیگر در این بحث هم این است که اعتباریات صرفا به ذهن انسان ها مرتبط نیست بلکه به

شیوه و سبک زندگی و تعامل انسان مرتبط است. روابط انسان ها موطن حقیقی اعتباریات است. مثلا اگر کسی رئیس و یا کارمند جایی اعتبار شود به نحوه تعامل کارمند و رئیس مرتبط خواهد شد.

قائمی نیا بیان کرد: اگر اعتباریات ظاهرا در حیث التفاتی ذهنی انسان شکل می گیرند ولی در روابط انسان ها با یکدیگر تاثیرگذار است و در حیث التفاتی واقعی انسان ها دخالت کامل دارد. بنابراین تعامل انسان و ربات ها به یک معنا در ذیل مسئله اعتباریات قرار دارد؛ اینکه انسان ها چه نوع اعتباریاتی را باید با ربات ها برقرار کنند. البته این بحث مطرح است که اگر ربات ها می توانند اعتباریاتی داشته باشند بحث اعتباریات در بین خود ربات ها هم به دنبال این مبحث مطرح خواهد شد.